

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS AMŽIAUS PAGRINDU TEIKIANT KAVINĖS PASLAUGAS TYRIMO

2020-03-31 Nr. (20)SN-24)SP-26

Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba (toliau – Tarnyba) 2020 m. vasario 5 d. gavo Pareiškėjo skundą, kuriame teigiama, kad UAB „Kačių“ kavinėje (toliau – Kavinė), įsikūrusioje Gedimino pr. 5, Vilniuje, draudžiama patekti vaikams iki 6-erių metų. Pareiškėjo teigimu, tokiu draudimu formuojamos nuostatos, kad 6-erių metų neturintis vaikas nesugebės laikytis vidaus tvarkos taisyklių, esą tokio amžiaus vaikas yra nepaklusnus, netvarkingas. Susipažinus su Kavinės interneto svetainėje nurodyta informacija, paaiškėjo, kad į Kavinę leidžiami tik vaikai nuo 6-erių.

Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolierė Agneta Skardžiuvienė (toliau – lygių galimybių kontrolierė), vadovaudamasi Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 30 str. 1 ir 2 d., 2020 m. vasario 11 d. raštu Nr. (20)SN-24)S-112 „Dėl informacijos pateikimo“ kreipėsi į Kavinės vadovą ir paprašė per 5 darbo dienas nuo reikalavimo pateikti informaciją gavimo dienos pateikti motyvuotus paaiškinimus ir atsakyti į klausimus:

„1. Prašyčiau motyvuotai pagrįsti ir paaiškinti, kodėl tik vaikams nuo 6-erių metų leidžiama patekti į Kavinę?

2. Kokiais teisės aktais, motyvais vadovaujantis nustatytas būtent 6-erių metų amžius, kurio sulaukę vaikai yra įleidžiami į Kavinę?“

Lygių galimybių kontrolierė, vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 30 str. 1 ir 2 d., 2020 m. vasario 20 d. raštu Nr. (20)SN-24)S-134 „Dėl informacijos pateikimo“ kreipėsi į vaikų ir paauglių psichiatrą Liną Slušnį ir paprašė per 7 darbo dienas nuo prašymo pateikti nuomonę gavimo dienos paaiškinti:

„1. Ar, Jūsų nuomone, draudimas vaikams iki 6-erių metų patekti į Kavinę yra pagrįstas, motyvuotas ir ar tokiu draudimu nėra diskriminuojami jaunesnio amžiaus vaikai vyresnių vaikų atžvilgiu?

2. Kodėl, Jūsų nuomone, yra nustatyta 6-erių metų amžiaus riba vaikams lankytis Kavinėje?“

Lygių galimybių kontrolierė, vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 30 str. 1 ir 2 d., 2020 m. vasario 20 d. raštu Nr. (20)SN-24)S-136 „Dėl informacijos pateikimo“ kreipėsi į Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministeriją ir paprašė per 7 darbo dienas nuo reikalavimo pateikti informaciją gavimo dienos suteiktos pagal kompetenciją pateikti motyvuotus paaiškinimus ir atsakyti į klausimus:

„1. Ar, Jūsų nuomone, draudimas vaikams iki 6-erių metų patekti į Kavinę yra pagrįstas, motyvuotas ir gali būti pateisintas atitinkamų teisės aktų nuostatomis, jeigu taip, kokių teisės aktų nuostatomis?

2. Kodėl, Jūsų nuomone, yra nustatyta 6-erių metų amžiaus riba vaikams lankytis Kavinėje?“.

Lygių galimybių kontrolierė, vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 30 str. 1 ir 2 d., 2020 m. vasario 20 d. raštu Nr. (20)SN-24)S-137 „Dėl informacijos pateikimo“ kreipėsi į Valstybinę vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybą prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir paprašė per 7 darbo dienas nuo reikalavimo pateikti informaciją gavimo dienos pateikti motyvuotus paaiškinimus ir atsakyti į klausimus:

„1. Ar, Jūsų nuomone, draudimas vaikams iki 6-erių metų patekti į Kavinę yra pagrįstas, motyvuotas ir gali būti pateisintas atitinkamų teisės aktų nuostatomis, jeigu taip, kokių teisės aktų nuostatomis?

2. Kodėl, Jūsų nuomone, yra nustatyta 6-erių metų amžiaus riba vaikams lankytis Kavinėje ir ar ši amžiaus riba galėtų būti pagrįsta objektyviais kriterijais?“

Visų asmenų, į kuriuos šio prašymo tyrimo metu kreiptasi raštais, prašyta pateikti kitus, jų nuomone, reikšmingus paaiškinimus, susijusius su prašymo dalyku.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

1. Kavinės direktorius 2020 m. vasario 14 d. paaiškinimu informavo, kad Kavinė vykdo savo veiklą kaip viešojo maitinimo įstaiga, kurioje nuolat vyksta renginys dalyvaujant katėms; Kavinėje gyvena katės, kurios buvo paimtos iš gyvūnų prieglaudų, o prieš tai dauguma jų buvo patyrusios fizinės ir moralinės kančias; šios katės nebuvo dresuotos, pratintos prie mažų vaikų; katės yra jautrios garsams, staigiems judesiams; kačių elgesį bei jų gyvenimo kokybę kontroliuoja Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos specialistai, gyvūnus kiekvieną savaitę apžiūri privačios klinikos veterinarai.

Kavinės direktoriaus teigimu, vaikai iki 6-erių ar 7-erių metų amžiaus tik mokosi pažinti pasaulį, valdyti emocijas, mokosi empatijos, judėti, liesti; tokio amžiaus vaikas gali užminti gyvūną, užkliūti už jo ar susižeisti, o gyvūnas gali į tai sureaguoti agresyviai. Kavinėje nustatytos elgesio su gyvūnais taisyklės (parengtos vadovaujantis Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos specialistų, veterinarų ir pedagogų rekomendacijomis) vaikui gali būti sunkiai suprantamos, pavyzdžiui, reikalavimai: nežadinti miegančios katės; netampyti katės už uodegos; nemaitinti; plauti rankas prieš ir po katės glostymo; nešūkauti, nekelti triukšmo; netrukdyti gyvūnų prieš valgant; nefotografuoti su blykste; neimti gyvūno į rankas.

Kavinės direktorius paaiškino, kad Kavinė privalo laikytis Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo, kuriuo reglamentuojami atvejai, kuomet elgesys su gyvūnais yra laikomas kankinimu, pavyzdžiui, poilsio laiko gyvūnams nesuteikimas, atsižvelgiant į jų fiziologinius poreikius. Pasak Kavinės direktoriaus, įleigus į kavinę vaikus, kurie tik mokosi pažinti pasaulį, iškiltų realus pavojus tiek vaikų, tiek gyvūnų psichinei ir fizinei sveikatai, o pagal Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo nuostatas esą už gyvūnų sukeltą žalą atsako gyvūno savininkas, tad, įvykus nelaimingam atvejui, Kavinei tektų įrodinėti, kad pats vaikas išprovokavo tokį elgesį, nes suaugusiems gyvūnams žalos nedaro, jeigu su gyvūnu elgiamasi tinkamai.

Kavinės direktorius informavo, kad Kavinė nėra vaikų ugdymo įstaiga, kavinėje net ir vyresni nei 6-erių metų vaikai parodo neturį įgūdžių tinkamai bendrauti su gyvūnais, vaikų tėvai dažnu atveju neprižiūri ir nekontroliuoja savo vaikų. Kavinės taisyklės esą taikomos atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 8 straipsnio nuostatas, pagal kurias priešmokyklinis ugdymas pradedamas teikti vaikui, kai jam tais kalendoriniais metais sukanka 6-eri metai, o 9 straipsniu nustatyta, kad pagal pradinio ugdymo programą vaikas pradedamas ugdyti, kai jam tais kalendoriniais metais sukanka 7 metai.

Kavinės direktorius nurodė, kad Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. balandžio 22 d. įsakymo Nr. V-313 *Dėl Lietuvos higienos normos HN 75:2010* nuostatomis esą nurodyta, kad naminiai gyvūnai ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose gali būti laikomi tik atskiroje patalpoje, išskyrus akvariumus su žuvelėmis, todėl, vadovaujantis minėtomis nuostatomis, 6-erių neturintiems vaikams patekus į Kavinę, gyvūnai turėtų būti atskirti nuo lankytojų, tokiu atveju Kavinės veikla būtų negalima.

2. Vaikų ir paauglių psichiatras, Socialinio ir emocinio ugdymo instruktorius, Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komiteto visuomeninis patarėjas L. Slušnys 2020 m. vasario 26 d. raštu „Atsakymas į paklausimus dėl situacijos „Kačių“ kavinėje esančioje Gedimino pr. 5, Vilniuje“ pastebėjo, kad vaikų iki 6-ių metų neįleidimas į Kavinę rodo, jog Kavinės administracija turi išankstinę nuomonę apie tai, kad būtent šešiamečiai yra patys neklusniausi vaikai, trikdantys aplinkinių ramybę, o

dar didesnė diskriminacija yra tėvų, kurie turi tokius vaikus, atžvilgiu; Kavinės administracija tarsi iš anksto pareiškia, kad bet kuris tėtis ir mama, turintys jaunesnius nei šešių metų amžiaus vaikus, nežino ir nemoka prisiimti atsakomybės už savo vaikus. L. Slušnio nuomone, tai yra tiesioginė diskriminacija dėl vaiko amžiaus, nes Kavinės administracija su šešiamečiais elgiasi kitaip nei su kitų amžiaus grupių vaikais; neįleistas į Kavinę vaikas, atėjęs arba, dar blogiau, iš jos išprašytas, jausis pažemintas ir sutrikęs dėl tokio suaugusiųjų elgesio. Pasak vaikų ir paauglių psichiatro, galima išvelgti tiek tiesioginės, tiek netiesioginės tėvų diskriminacijos elementų: tiesioginė diskriminacija susijusi su tuo, kad tėvai su savo šešiamečiais negali užtekti į Kavinę, o netiesioginė diskriminacija yra dėl išankstinio nusistatymo, kad jie nemoka elgtis su savo vaikais.

L. Slušnio įtarimu, rengiant Kavinės lankymo sąlygas, buvo nuspręsta, kad vaikas iki 6-erių metų negali būti sukalbamas, o vyresnio amžiaus esą labiau linkęs laikytis nustatytų taisyklių, tačiau nėra jokių duomenų, kad *6-erių metų vaikų elgesys esmingai skiriasi nuo 5-erių metų vaikų elgesio*. Vaikų ir paauglių psichiatras atkreipė dėmesį, kad vaikai būna skirtingos raidos ir turi labai skirtingas kompetencijas: galima stebėti vaikus 6-erių ir vyresnius, kurių savimonės ir savitvardos kompetencijos yra gerokai mažiau išlavintos nei 4-erių metų vaiko; tai kartais gali būti siejama su skirtinga vaiko smegenų raida, situacija namuose. „Todėl tokių ribų nustatymas kavinėje yra tiesiog beprasmiškas ir bereikalingai sukeliantis neigiamas emocijas tiek vaikams, tiek jų tėvams. Baigdamas norėčiau tiesiog pasakyti, kad tokiomis taisyklėmis mes demonstruojame žemą visuomenės kultūrą vaikų atžvilgiu ir net parodome aiškiai pedofobinę (vaikų baimę) nuostatą“, – teigia L. Slušnys.

3. Sveikatos apsaugos viceministras Algirdas Šešelgis 2020 m. kovo 3 d. raštu Nr. (1.1.20-411)10-1389 „Dėl informacijos pateikimo“ informavo, kad Sveikatos apsaugos ministerija nėra priėmusi teisės aktų, kuriais būtų ribojamas vaikų iki 6-erių metų lankymasis kavinėse; ministerija neturi duomenų apie Kavinės motyvus dėl vaikų lankymosi Kavinėje ribojimo.

4. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – VVTAĮ tarnyba) direktoriaus pavaduotoja, vykdanči direktoriaus funkcijas, V. Š. 2020 m. kovo mėnesio raštu „Dėl informacijos pateikimo“ (data ir numeris nenurodyti, Tarnyboje gautas VVTAĮ tarnybos raštas 2020 m. kovo 6 d., registruotas Nr. (20)SN-24)G-243) informavo, kad VVTAĮ tarnybos veiklą reglamentuoja Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai (toliau – Nuostatai), patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. spalio 20 d. nutarimu Nr. 1114); VVTAĮ tarnybos veiklos tikslas – užtikrinti vaiko teisių ir laisvių įgyvendinimą, gynimą ir apsaugą bei vaiko interesus Lietuvos Respublikoje (Nuostatų 9 p.). VVTAĮ tarnybos rašte pažymima, kad nuomonė teikiama priskirtos kompetencijos ribose, atsižvelgiant į Tarnybos prašyme suformuluotus klausimus.

VVTAĮ tarnybos rašte pažymima, kad nepilnametis vaikas teisiniu pobūdžiu nėra visiškai veiksnus dėl nesubrendimo, todėl vaikai iki pilnametystės (18 metų) ar emancipacijos yra tėvų prižiūrimi bei tėvai turi teisę ir pareigą dorai auklėti ir prižiūrėti savo vaikus (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.155 str.); vaiko teises visose situacijose pirmiausia privalo užtikrinti tėvai ir kiti teisėti vaiko atstovai, todėl, priimdami bet kokį su vaiku susijusį sprendimą, vaiko tėvai ar kiti jo atstovai, pagal Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymą, vadovaujasi tuo, kas vaikui yra geriausia, <...>, įvertindami vaiko amžių ir brandą, jeigu tai neprieštarauja vaiko interesams (Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 31 str. 6 d., Civilinio kodekso 3.163 str. 1 d., 3.165 str. 1 d.).

VVTAĮ tarnybos vadovė atkreipė dėmesį į tai, kad tėvai privalo pasirūpinti, jog vaikas iki 6-erių metų, taip pat vaikas su negalia, atsižvelgiant į jo specialiuosius poreikius ir brandą, be objektyvios būtinybės neliktų be vyresnių kaip 14 metų asmenų priežiūros (Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 31 str. 8 d.) ir ši nuostata taikytina tiek vaikus paliekant vienus namuose, tiek juos paliekant viešoje vietoje, todėl už visų nepilnamečių vaikų saugumą visais atvejais atsako vaiko atstovai pagal įstatymą. Tačiau, VVTAĮ tarnybos vadovės teigimu, minėta Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 31 str. 8 dalies nuostata negali būti taikoma pagal analogiją nustatant draudimus konkrečiau amžiaus vaikų grupei patekti į Kavinę, kadangi tokie draudimai nėra susiję su vaiko palikimu be vaiko atstovų pagal Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymą priežiūros, minėta nuostata sietina labiau su vaiko galėjimu likti be suaugusiojo ar pagal savo amžių ir brandą, gebančio asmens pasirūpinti vaiku, priežiūros; atitinkamai vaikams atvykus į Kavinę su tėvais ar kitais atstovais pagal įstatymą, pastarieji atsakys už vaikų saugumą ir elgesį viešoje vietoje, todėl negalima iš anksto preziumuoti, kad Kavinės taisyklės, joje lankantis jaunesniems nei 6 metų amžiaus vaikams, būtų pažeistos.

VVTAĮ tarnybos rašte pažymima, kad Kavinė teikia ne tik maitinimo, bet ir specifines paslaugas – galimybę pamatyti / paglostyti naminius gyvūnus – kates, pabendrauti su jomis, todėl, atsižvelgiant į teikiamų paslaugų pobūdį, paslaugos teikėjas privalo įvertinti ir atsižvelgti į teikiamoms paslaugoms keliamus saugumo reikalavimus, jeigu jie yra nustatyti arba kyla poreikis šiuos reikalavimus nustatyti.

VVTAĮ tarnybos rašte daroma išvada, kad tiesioginiai draudimai tam tikro amžiaus vaikų grupei naudotis paslaugomis nėra reglamentuoti, tačiau, VVTAĮ tarnybos nuomone, nustatyta Kavinėje lankytojų vaikų amžiaus riba galėtų būti paaiškinama tik tuo atveju, jei minėtu draudimu siekiama užtikrinti vaiko saugumą, interesus ar esant kitoms objektyviai pagrįstoms teisėtoms aplinkybėms. Nesant objektyvių draudimo pagrindų, atitinkamas draudimas galėtų būti vertinamas kaip diskriminacinis dėl amžiaus.

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

1. Skundo tyrimo metu buvo vertinama, ar Kavinė, teikdama savo siūlomas paslaugas, nepažeidė Lygių galimybių įstatymo 8 str. 1 punkto, kuriuo nustatyta prekių pardavėjų, gamintojų ar paslaugų teikėjų pareiga, nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos, visiems vartotojams sudaryti vienodas sąlygas gauti tokius pačius gaminius, prekes ir paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu, ir taikyti vienodas apmokėjimo sąlygas ir garantijas už tokius pačius ir vienodos vertės gaminius, prekes ir paslaugas. Pažymėtina, kad Pareiškėjas savo skunde nenurodė konkrečių galimo diskriminavimo dėl amžiaus aplinkybių, tai yra, nenurodė, kada, kokiomis aplinkybėmis jis su vaikais (vaiku) arba kiti asmenys su mažamečiais vaikais, neturinčiais 6-erių metų, nebuvo įleisti į Kavinę, nenurodė, kokią materialinę ar moralinę žalą jis bei neįleisti vaikai patyrė (nenurodytos *prima facie* aplinkybės), todėl skunde nurodytos skundžiamos aplinkybės, tai yra, Kavinės taisyklės, susijusios su jaunesnių nei 6-erių metų vaikų neįleidimu į Kavinę, vertintinos apskritai galimo prieštaravimo Lygių galimybių 8 str. 1 punkto reikalavimams aspektu.

2. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 str. nustatyta, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs. Žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu.

Aiškindamas Konstitucijos 29 str. nuostatas, Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtine teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų¹. Konstitucinis Teismas 2004 m. gruodžio 13 d. nutarime taip pat konstatavo, kad konstitucinis asmenų lygybės principas nepaneigia pačios galimybės skirtingai traktuoti žmones atsižvelgiant į jų statusą ar padėtį (Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas), tačiau konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeistas, jeigu tam tikra grupė asmenų, kuriems yra skiriama teisės norma, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, būtų kitaip traktuojama, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas (Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 20 d., 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimai).

---

¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas.

Konstitucijos 29 str. įtvirtintos nuostatos yra perkeltos į Lygių galimybių įstatymą, kurio paskirtis – užtikrinti, kad būtų įgyvendintos Konstitucijos 29 str. nuostatos, įtvirtinančios asmenų lygybę ir draudimą varžyti žmogaus teises ir teikti jam privilegijas lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu (Lygių galimybių įstatymo 1 str. 1 d.).

3. Lygių galimybių įstatymo 8 str. 1 punktu yra nustatyta, kad prekių pardavėjai, gamintojai ar paslaugų teikėjai, nepaisant amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos, įpareigojami visiems vartotojams sudaryti vienodas sąlygas gauti tokius pačius gaminius, prekes ir paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu, bei taikyti vienodas apmokėjimo sąlygas ir garantijas už tokius pačius ir vienodos vertės gaminius, prekes ir paslaugas, o šios pareigos nevykdymas arba netinkamas vykdymas yra laikomas Lygių galimybių įstatymo pažeidimu (Lygių galimybių įstatymo 10 str.).

Lietuvos Respublikos paslaugų įstatymo 2 str. 10 punkte paslauga apibrėžiama bet kokia savarankiška, paprastai už užmokestį atliekama ūkinė komercinė veikla, kurios nereglementuoja nuostatos dėl prekių, kapitalo ar asmenų judėjimo laisvės, kaip nurodyta Europos Bendrijos steigimo sutarties 50 straipsnyje. Europos Bendrijos steigimo sutarties 50 straipsnyje paslaugomis įvardijamos „tokios paslaugos, kurios paprastai yra teikiamos už užmokestį ir kurių nereglementuoja nuostatos dėl prekių, kapitalo ir asmenų judėjimo laisvės. „Paslaugas“ sudaro: a) pramoninio pobūdžio veikla; b) komercinio pobūdžio veikla; c) amatininkų veikla; d) laisvųjų profesijų veikla“.

Taigi Kavinės už atitinkamą mokestį teikiamos viešojo maitinimo paslaugos, stebint Kavinėje esančias kates, priskirtinos paslaugų apibrėžčiai taip, kaip ji nustatyta Paslaugų įstatymo 2 str. 10 punkte bei Europos Bendrijos steigimo sutarties 50 straipsnyje.

4. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad Kavinės interneto svetainėje (<http://kaciukavine.lt/taisykles>) skelbiama, jog įėjimas į Kavinę yra nustatytas asmenims nuo 6-erių metų, o minimali sąskaita žmogui – 5 eurai. Taigi Kavinės taisyklėmis skelbiama (tai, be kita ko, patvirtino ir Kavinės direktorius), kad vaikai, nesulaukę 6-erių metų, į Kavinę neįleidžiami be jokių išlygų.

Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu nustatyta, kad vaikas turi būti ugdomas tinkamai pagal savo amžių ir brandą atlikti savo pareigas ir pats atsakyti už savo poelgius (24 str. 2 d.); 31 str. 1 dalyje nustatyta, kad vaiko tėvų teisės ir pareigos yra prigimtines, vaiko tėvai turi pirmumo teisę prieš kitus asmenis auginti ir auklėti savo vaikus; vaiko tėvai ar kiti vaiko atstovai pagal įstatymą privalo rūpintis vaiko auklėjimu, tinkamai jį prižiūrėti (31 str. 2 d.), taip pat teisę ir pareigą rūpintis vaiko pareigos ir atsakomybės ugdymu, vaiko parengimu savarankiškam gyvenimui šeimoje ir visuomenėje (31 str. 3 d. 4 p.). Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 31 str. 8 dalimi nustatyta, jog „vaiko tėvai ar kiti vaiko atstovai pagal įstatymą pasirūpina, kad vaikas iki 6 metų, taip pat vaikas su negalia, atsižvelgiant į jo

specialiuosius poreikius ir brandą, be objektyvios būtinybės neliktų be vyresnių kaip 14 metų asmenų priežiūros. Palikimu be priežiūros nelaikomas trumpalaikis (iki 15 minučių trukmės) vaiko iki 6 metų palikimas saugioje aplinkoje su 7–13 metų amžiaus asmenimis, kurie pagal savo brandą yra pajėgūs esamoje situacijoje juo pasirūpinti“. Taigi Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo nuostatomis yra suponuojama vaiko tėvų ar kitų vaiko atstovų pagal įstatymą pareiga visur ir visada rūpintis savo vaikais ir užtikrinti, kad vaikas iki 6-erių metų nebūtų paliktas vienas, bet lydimas ir prižiūrimas minėtame įstatyme nurodytų asmenų.

Pažymėtina, kad tam tikri nepilnamečiams taikomi apribojimai dėl amžiaus yra įtvirtinti Civilinio kodekso Antrosios knygos II skirsnio nuostatose, reglamentuojančiose asmenų veiksnumą. Civilinio kodekso II skirsnio 2.5 straipsniu reglamentuojamas fizinių asmenų civilinis veiksnumas; šio straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad fizinio asmens galėjimas savo veiksmais įgyti civilines teises ir susikurti civilines pareigas (civilinis veiksnumas) atsiranda visiškai, kai asmuo sulaukia pilnametystės, t. y. kai jam sueina aštuoniolika metų.

Civilinio kodekso 2.7 straipsniu reglamentuojamas nepilnamečių iki 14 metų civilinis veiksnumas, o šio straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad už nepilnamečius iki keturiolikos metų sandorius jų vardu sudaro tėvai arba globėjai; 2.7 str. 3 dalimi suteikiama teisė nepilnamečiams iki 14 metų sudaryti tam tikrus sandorius, t. y. nepilnamečiai iki 14 metų turi teisę savarankiškai sudaryti smulkius buitinius sandorius, sandorius, susijusius su asmeninės naudos gavimu neatlygintinai, taip pat sandorius, susijusius su savo uždirbtų lėšų, atstovų pagal įstatymą ar kitų asmenų suteiktų lėšų panaudojimu, jeigu šiems sandoriams nėra nustatyta notarinė ar kita speciali forma.

Taigi, darytina išvada, kad Civiliniu kodeksu yra įtvirtinti apribojimai dėl amžiaus asmenims įgyti civilines teises ir susikurti civilines pareigas, ir šie apribojimai yra diferencijuojami atsižvelgiant į nepilnamečio amžių, tai yra, nepilnamečių iki 14 metų vardu civilinius sandorius sudaro tėvai, o nepilnamečiai nuo 14 iki 18 metų įgyja daugiau civilinių teisių, nes patys gali sudaryti civilinius sandorius, turėdami tėvų sutikimą. Taigi nepilnamečių iki 14 metų ir nuo 14 iki 18 metų civilinis veiksnumas yra atitinkamai ribojamas. Todėl Civilinio kodekso 3.155 str. 1 dalimi nustatyta, kad vaikai iki pilnametystės ar emancipacijos yra tėvų prižiūrimi, o šio straipsnio 2 dalimi tėvams nustatyta teisė ir pareiga dorai auklėti ir prižiūrėti savo vaikus, rūpintis jų sveikata, išlaikyti juos, atsižvelgiant į jų fizinę ir protinę būklę sudaryti palankias sąlygas visapusiškai ir harmoningai vystytis, kad vaikas būtų parengtas savarankiškam gyvenimui visuomenėje; 3.165 str. 1 dalimi nustatyta, kad tėvai turi teisę ir pareigą auklėti savo vaikus ir yra atsakingi už savo vaikų auklėjimą ir vystymą, privalo rūpintis savo vaikų sveikata, jų dvasiniu ir moraliniu ugdymu.

Taigi, sistemiškai aiškinant Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo, Civilinio kodekso nuostatas, darytina išvada, kad vaikų tėvai arba kiti atstovai pagal įstatymą atsako už nepilnamečių

vaikų saugumą, jų ugdymą, pažinimo įgūdžių lavinimą, visapusišką ir harmoningą jų vystymą, deramo elgesio formavimą, ir todėl būtent tėvams tektų atsakomybė už savo 6-erių metų neturinčių vaikų elgesį Kavinėje, deramą elgesį su gyvūnais, pagarbą aplinkiniams. Pažymėtina, kad pirmiau minėtomis teisės aktų nuostatomis, tėvams bei vaiko atstovams pagal įstatymą yra suponuojama tiek įstatyminė, tiek moralinė pareiga užtikrinti, kad jų vaikas tinkamai elgtųsi viešojoje vietoje, nedarydamas žalos aplinkiniams ir sau pačiam. Akivaizdu, kad vaikas iki 6-erių metų vienas pats ir negalėtų naudotis Kavinės paslaugomis dėl jo apriboto veiksnio, todėl visiškai suvokiama, kad tik su savo tėvais ar įstatymiais atstovais į Kavinę atvykęs vaikas apskritai galėtų patekti į šią viešo maitinimo įstaigą (tėvai privalo užtikrinti, kad vaikai iki 6-erių metų be objektyvios būtinybės neliktų be vyresnių kaip 14 metų asmenų priežiūros). Šiuo požiūriu būtina pastebėti, kad dėl nustatytų draudimų mažamečiams vaikams pateiki į Kavinę būtų apribotos ir pilnamečių suaugusiųjų asmenų, teisėtų vaiko atstovų, atvykusių į Kavinę kartu su vaikais iki 6-erių metų, galimybės patekti į Kavinę. Taigi šiuo atveju įžvelgtinas ir pilnamečių asmenų, taip pat vyresnių kaip 14-os metų asmenų, vaikų tėvų, įstatyminių atstovų, kitų vaikais besirūpinančių asmenų, turinčių pilną civilinį veiksnumą, mažiau palankus traktavimas ne dėl jų, bet dėl kartu su jais atvykusių vaikų amžiaus, siekiant patekti į Kavinę ir gauti Kavinės teikiamas paslaugas. Todėl, vertinant tokias aplinkybes, būtina vadovautis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – Teisingumo teismas) 2008 m. liepos 17 d. sprendimu², kuriuo buvo konstatuota, kad „įtvirtintas tiesioginės diskriminacijos draudimas taikomas ne tik neįgaliesiems. Kai darbdavys su darbuotoju, kuris nėra neįgalus, elgėsi nepalankiau nei su kitu darbuotoju, su kuriuo elgiamasi, buvo ar būtų pasielgta panašioje situacijoje, bei įrodžius, kad nepalankesnis elgesys su šiuo darbuotoju grindžiamas jo vaiko, kuriam jis teikia pagrindinę dėl jo būklės reikalingą priežiūrą, negalia, toks elgesys prieštarauja tiesioginės diskriminacijos draudimui“. Taigi remiantis Teisingumo teismo priimtu sprendimu byloje Nr. C 303/06, nors draudimas vaikams iki 6-erių metų patekti į Kavinę nėra taikomas tiesiogiai vaikų tėvams, kitiems su vaikais atvykusiems civilinį veiksnumą turintiems asmenims, bet taikomas tik kartu į Kavinę atvykusiems vaikams iki 6-erių metų, konstatuotina, kad vaikų palydovų galimybės patekti į Kavinę taip pat būtų ribojamos, todėl tokio draudimo taikymas laikytinas prieštaraujančiu Lygių galimybių įstatyme įtvirtintam vienodo elgesio principo taikymui vartotojų teisių apsaugos srityje bei atitinkančiu tiesioginės diskriminacijos dėl amžiaus sampratą.

Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo 1 str. 1 dalyje įtvirtinta, kad šis įstatymas nustato valstybės ir savivaldybių institucijų kompetenciją užtikrinant gyvūnų, kaip juslių būtybių, gerovę ir apsaugą, fizinių ir juridinių asmenų, kitų organizacijų ir filialų pareigas gyvūnų apsaugos ir gerovės srityje,

---

² Byla Nr. C-303/06 dėl Employment Tribunal, London South (Jungtinė Karalystė) byloje S. Coleman prieš Attridge Law, Steve Law.

bepriežiūrių gyvūnų gerovę ir apsaugą, bešeimininkų gyvūnų populiacijos mažinimo priemonės, humaniško elgesio su gyvūnais reikalavimus, kad gyvūnai būtų apsaugoti nuo žiauraus elgesio, kankinimo ir kito neigiamo poveikio ir būtų užtikrintas žmonių saugumas. Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo 4 straipsniu reglamentuojama, koks elgesys su gyvūnais yra laikomas žiauriu bei kokie veiksmai su gyvūnais yra laikomi kankinimu. Pažymėtina, kad Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymu yra reglamentuojamas elgesys su gyvūnais apskritai, kuris yra laikytinas žiauriu arba kankinančiu, tačiau tokį elgesį apibūdinančios nuostatos yra neutralios amžiaus, lyties bei kitų žmogaus tapatybės požymių požiūriu. Pažymėtina, kad Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo nuostatomis žiaurus elgesys ar gyvūnais, jų kankinimas nėra siejami ar tapatinami su mažamečiais vaikais, ypač vaikais iki 6-erių metų, minėtu įstatymu nėra nustatyti apribojimai asmenims bendrauti su gyvūnais. Kavinės direktoriaus argumentas, kad esą pagal Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo nuostatas už gyvūnų sukeltą žalą atsako gyvūno savininkas, tad, įvykus nelaimingam atvejui, Kavinei tektų įrodinėti, kad pats vaikas išprovokavo tokį elgesį, nes suaugusiems gyvūnas žalos nedaro, jeigu su gyvūnu elgiasi tinkamai, vertintinas kritiškai. Visų pirma, remiantis Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo 20 str. 2 d. 3 punktu, gyvūnų laikytojai privalo užtikrinti, kad jų laikomi gyvūnai nekeltų grėsmės žmonių, kitų gyvūnų gyvybei, sveikatai ar turtui, o remiantis 20 str. 2 d. 4 punktu, gyvūnų laikytojai privalo nepažeisti kitų asmenų teisių ir teisėtų interesų. Taigi, visiškai neaišku, kokiais teisės aktais remiantis Kavinės administracija daro išvadą, kad galimo nelaimingo įvykio su gyvūnu atveju esą Kavinė privalėtų įrodinėti vaiko kaltę, kad jis elgėsi su gyvūnu netinkamai, todėl buvo gyvūno sužalotas; tokiu atveju, net neištyrus įvykio aplinkybių, detalių, preziumuojama, kad tik dėl to, jog būtent vaikas atliko tariamus netinkamus veiksmus, kuriais išprovokavo nenumatytą, galbūt agresyvių gyvūno elgesį, sukėlė nelaimingą atsitikimą, kuriame pats nukentėjo. Akivaizdu, kad Kavinė, būdama gyvūnų laikytoja, planuotų vengti galimos teisinės atsakomybės, objektyvaus ir nešališko galimo incidento su gyvūnu aplinkybių ištyrimo, bet pasirinktų įrodinėjimo procedūrą, kurios metu incidento sukėlėjas vienareikšmiškai būtų mažametis vaikas, o tokiu Kavinės direktoriaus argumentavimu aiškiai pasakoma, kad tik vaikai iki 6-erių metų yra galimo konflikto su gyvūnais provokatoriai, nes suaugusiems, pasak Kavinės direktoriaus, gyvūnas žalos nedaro, jeigu su gyvūnu elgiasi tinkamai. Tačiau tokie Kavinės direktoriaus argumentai nėra paremti įrodymais, atliktais tyrimais ar teisinėmis nuostatomis, todėl vertinti kaip nepateisinantys draudimo įleisti į Kavinę vaikus iki 6-erių metų.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 8 straipsniu reglamentuojamas priešmokyklinis ugdymas, kuris pradedamas teikti vaikui, kai tais kalendoriniais metais jam sueina 6 metai. Kavinės direktoriaus argumentai, kad įleidimas į Kavinę vaikų nuo 6-erių metų amžiaus yra siejamas su priešmokyklinio ugdymo pradžia, vertintinas kritiškai, nes, pagal minėto įstatymo nuostatas švietimas yra veikla, kuria siekiama suteikti asmeniui visaverčio savarankiško gyvenimo pagrindus ir padėti jam

nuolat tobulinti savo gebėjimus, ir būtent ši veikla yra vykdoma specializuotose švietimo įstaigose, prie kurių nepriskirtina Kavinė, kaip viešojo maitinimo įmonė. Visuotinai žinoma, o tai yra reglamentuojama ir teisės aktais, kad vaikų tėvai, jų įstatyminiai atstovai yra visiškai atsakingi už savo vaikų laisvalaikį, jo praleidimo būdą, lankymąsi viešose vietose, bendravimą su aplinkiniais, vaiko įgūdžių vystymą. Todėl tinkamas vaiko elgesys Kavinėje su gyvūnais, kaip, be kita ko, ir pačių tėvų tinkamas elgesys su gyvūnais, nepažeidžiant Kavinės nustatytų elgesio su gyvūnais taisyklių, yra Kavinės nustatytas imperatyvus reikalavimas, taikomas tiesiogiai tiek vaikams, tiek vaiko tėvams ar teisėtiems vaiko atstovams. Taigi, šiuo atveju Švietimo įstatymo nuostatos negali būti taikomos santykiams, atsirandantiems privataus gyvenimo srityje, tėvams ir vaikams realizuojant teisę naudotis viešomis paslaugomis, turėti savo pomėgius. Priešingu atveju visuomenėje būtų susiduriama su situacija, kuomet priešmokyklinio ugdymo nepradėję vaikai būtų vertinami kaip marginalinės grupės, keliančios pavojų visuomenei, turinčios būti izoliuotos dėl nenusipėjamo bendravimo su aplinkiniais, socialinių įgūdžių neturėjimo, riboto mąstymo bei galimo provokuojančio, konfliktiško elgesio. Tačiau, kaip žinia, tėvų bei įstatyminių atstovų pareiga rūpintis savo mažamečiais vaikais iki 6-erių metų yra nustatyta tiek Civilinio kodekso, tiek Vaiko gerovės pagrindų įstatymo nuostatomis, būtent šiais teisės aktais yra suponuojama pareiga tėvams, įstatyminiams atstovams auklėti ir ugdyti savo vaiką nuo gimimo, nelaukiant priešmokyklinio ugdymo, formuoti asmenybę, o kartu visur ir visada kontroliuoti, prižiūrėti vaiko veiksmus, kad nebūtų padaroma žala jam ir aplinkiniams.

5. Lygių galimybių įstatymo 2 str. 1 dalyje diskriminacija įvardijama kaip tiesioginė ir netiesioginė diskriminacija, priekabiavimas, nurodymas diskriminuoti lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu. Lygių galimybių įstatymo 2 str. 7 dalyje tiesioginė diskriminacija apibrėžiama kaip elgesys su asmeniu, kai lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu jam taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui. Amžius, kaip vienas iš Lygių galimybių įstatyme įtvirtintų draudžiamo diskriminavimo pagrindų, yra žmogaus savybė, tapatybės požymis, kuris yra reliatyvus žmogui senėjant ir dėl kurio įvairiais savo gyvenimo tarpsniais žmogus gali patirti mažiau palankų elgesį, tai yra, tiek jaunas žmogus, tiek vidutinio ar vyresnio amžiaus asmuo gali patirti mažiau palankų traktavimą dėl savo amžiaus, priklausomai nuo to, kokiomis aplinkybėmis, kokioje situacijoje ir su kokio palyginamojo amžiaus asmenimis jis sieja mažiau palankų savęs vertinimą.

Remiantis Lygių galimybių įstatymo 2 str. 7 dalyje įtvirtinta tiesioginės diskriminacijos apibrėžtimi, šiuo konkrečiu skundo tyrimo atveju, siekiant nustatyti galimos tiesioginės diskriminacijos

fakto buvimą arba nebuvimą, yra lyginami vyresni nei 6-erių metų amžiaus asmenys su šio amžiaus nesulaukusiais asmenimis, ir vertinama, ar 6-erių metų amžiaus nesulaukę vaikai dėl savo amžiaus, kartu ir šių vaikų tėvai, įstatyminiai atstovai (suaugusieji), dėl siejamo su jais vaikų amžiaus neatsiduria mažiau palankioje padėtyje siekdami gauti Kavinės teikiamas paslaugas. Diskriminacija plačiaja prasme turėtų būti suvokiama kaip skirtumų darymas, susijęs su asmeniui būdingu tam tikru jį identifikuojančiu požymiu. Dėl šios priežasties asmeniui ar vienodais požymiais pasižyminčiais grupei asmenų gali būti sukuriamos prievolės, pareigos ar nepatogumai, kurie nėra taikomi kitiems asmenims, ir taip gali būti apribojamos tokių asmenų teisės gauti tam tikras vertybes, naudą ar pranašumus. Kiekvienas asmuo turi teisę į visapusi ir lygiavertį jo teisių ir laisvių pripažinimą bei įgyvendinimą, nedarant jokių skirtumų, išimčių ar neteikiant pirmenybių, grindžiamų rase, lytimi, socialine padėtimi, lytine orientacija, amžiumi, religija, politiniais įsitikinimais, kalba, etnine ar nacionaline kilme, socialine padėtimi ir kitais požymiais. Neginčijama, kad vaikai nuo gimimo yra lygiaverčiai visuomenės nariai (turintys ribotą civilinį veiksnumą), jie yra ugdomi, mokomi pažinti pasaulį ir turi būti traktuojami vienodai, kaip ir pilnamečiai, suaugusieji asmenys, nes, eliminuojant mažamečius vaikus iš visuomeninių santykių erdvės, izoliuojant juos tam tikruose socialiniuose santykiuose be objektyvių, teisėtų pateisinančių priežasčių, galėtų būti pažeidžiamas konstitucinis asmenų lygybės principas, formuojamos nuostatos, kad vaikai yra nevisaverčiai, nemokantys ir nesugebantys deramai elgtis visuomenės nariai, o kartu nuvertinant vaikų tėvų bei įstatyminių atstovų atsakomybę už tinkamą vaiko elgesį visuomenėje.

Diskriminacijos samprata išplaukia iš lygių galimybių principo, įtvirtinto tiek nacionaliniuose, tiek tarptautiniuose teisės aktuose. Atkreiptinas dėmesys, kad Lygių galimybių įstatymo 2 str. 9 dalies 1 punkte nustatyta, kad tiesioginė diskriminacija dėl amžiaus gali būti pateisinama išimtiniu atveju, tai yra, esant įstatymų nustatytiems apribojimams dėl amžiaus, kai tai pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis. Tačiau skundo tyrimo metu nebuvo gauta įrodymų, duomenų, patvirtinančių, kad draudimas Kavinėje lankytis vaikams iki 6-erių metų yra pateisinamas Lietuvos Respublikos įstatymų nuostatomis. Vadovaujantis skundo tyrimo metu gautais kompetentingų institucijų, vaikų ir paauglių psichiatro paaiškinimais, įvertinus galiojančių teisės aktų nuostatas, darytina išvada, kad Kačių kavinė, nustatydamą draudimą vaikams iki 6-erių metų pateikti į Kavinę, nesudaro vienodų sąlygų tiek vaikams iki 6-erių metų, tiek vaikus lydintiems civilinį veiksnumą turintiems asmenims gauti Kavinės teikiamas paslaugas ir tokiais veiksmais netinkamai vykdo Lygių galimybių įstatymo 8 str. 1 punkte įtvirtintą paslaugų teikėjo pareigą visiems vartotojams, *inter alia* nepaisant amžiaus, sudaryti vienodas sąlygas gauti tokius pačius gaminius, prekes ir paslaugas. Atkreiptinas dėmesys, kad dėl nustatyto nepagrįsto amžiaus apribojimo Kavinės paslaugos būtų neteikiamos ir daliai paslaugų vartotojų ateityje. Nes, remiantis tiesioginės diskriminacijos apibrėžtimi,

diskriminaciniai veiksmai galėjo vykti praeityje, gali vykti dabartyje arba galėtų vykti ateityje. Taigi tiesioginė diskriminacija yra kildinama ir iš hipotetinio elgesio, kuris esant tam tikroms aplinkybėms galėtų vykti ir ateityje.

Pažymėtina, kad šiuo metu Kavinėje galiojančios ir taikomos elgesio su gyvūnais taisyklės turėtų būti taikomos vienodai visiems Kavinės lankytojams, nepaisant jų amžiaus, ir, esant šių taisyklių pažeidimui, Kavinės administracija galėtų ir turėtų imtis atitinkamų poveikio priemonių, pavyzdžiui, sudrausminti, įspėti nedrausmingus asmenis, paprašyti liautis netinkamai elgtis, kraštutiniu atveju pasitelkti teisėsaugos institucijas pažeidėjams sudrausminti. Visiškai suprantama ir logiškai paaiškinama, kad vaikus atlydėję tėvai arba jų įstatyminiai atstovai privalo užtikrinti savo vaikų tinkamą elgesį ir atsakyti už netinkamo elgesio pasekmes, todėl numatytas apribojimas vaikams patekti į Kavinę dėl jų amžiaus neturėtų būti taikomas, nes bet kuriuo atveju tėvai yra tiesiogiai atsakingi už savo nepilnamečių vaikų elgesį.

Dėl pirmiau nurodytų priežasčių, vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 14 str., 17 str., 29 str. 2 d. 3 p. ir 30 str. 3 dalimi,

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Kreiptis į Kavinės direktorių ir siūlyti pakeisti Kavinės lankymo taisykles, naikinant draudimą vaikams iki 6-erių metų lankytis Kavinėje.
2. Įpareigoti Kavinės direktorių išnagrinėti sprendimą ir per 30 dienų informuoti Tarnybą apie sprendimo nagrinėjimo rezultatus.
3. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją ir Kavinės direktorių.

Sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01402 Vilnius) arba apygardos administraciniam teismui.

Lygių galimybių kontrolierė

Agneta Skardžiuvienė